



Sosyal fobide bilişsel süreçleri değerlendirmeye yönelik yeni bir ölçme aracı: Sosyal düşünceler ve inançlar ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği

Tayfun Doğan*
Tark Totan**

Özet

Bu araştırmanın amacı Turner ve ark. tarafından (2003) sosyal fobide bilişsel süreçleri belirlemeye yönelik geliştirilen Sosyal Düşünceler ve İnançlar Ölçeğini (SDİÖ) Türkçeye uyarlamak ve psikometrik özelliklerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu iki farklı üniversitede lisans düzeyinde eğitim gören 532 üniversite öğrencisi (343 kadın, 188 erkek) oluşturmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği ve faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yöntemi kullanılarak incelenmiştir. DFA sonucunda modelin özgün formula uyumlu olduğu görülmüştür. SDİÖ'nün ölçüt ölçek geçerliğini ortaya koymak üzere İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği-İBÇÖ (Hamamcı ve Büyüköztürk (2003) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği-RBSÖ (Rosenberg, 1965) kullanılmıştır. SDİÖ ve bu ölçekler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirliği ise test tekrar test ve iç tutarlık (Cronbach alpha) yöntemleriyle incelenmiştir. Ölçeğin bütünü için iç tutarlık katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır. İki hafta ara ile uygulama sonucu elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .88 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar SDİÖ'nin Türk üniversite öğrencileri için yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada ölçeğin üniversite öğrencilerinden oluşan sağlıklı bir örnekleme geçerlik ve güvenilirliği incelenmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda ölçeğin klinik örnekleme psikometrik özelliklerinin incelenmesi yerinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal düşünceler, sosyal inançlar, sosyal fobi, geçerlik, güvenilirlik

* Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik A.B. D., tayfun@tayfundogan.net

** Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik A.B. D., tarik@post.com

A new inventory for assessing cognitions in social phobia: The validity and reliability of the Turkish version of the social thoughts and beliefs scale

Tayfun Doğan*
Tarık Totan**

Abstract

The purpose of this study was to investigate the psychometric properties of The Social Thoughts and Beliefs Scale (STABS), it's developed for assessing cognitions in social phobia by Turner and et al. (2003). STABS was administered 532 university students (343 female and 188 male) from two different universities in Turkey. In order to examine the structure validity and of STABS confirmatory factor analysis have been carried out. Confirmatory factor analysis showed that the two-factor model fitted the research data. The reliability of the scale was examined by test re-test and Cronbach alpha methods. The Cronbach alpha for the STABS' total score was .90. The computed test re-test reliability coefficient for the STABS was .88. Rosenberg Self-esteem Scale (Rosenberg, 1965), and Interpersonal Cognitive Distortions Scale (Hamamcı and Büyüköztürk, 2003) was used for the criterion validity. There were statistically significant positive correlations between STABS and these scales. The Turkish version of STABS demonstrated good psychometric properties, with a high level of internal consistency.

Keywords: Social thoughts, social beliefs, social phobia, validity, reliability

* Dr., Sakarya University, Educational Faculty, Guidance and Psychological Counseling Department. tayfun@tayfundogan.net

** Res. Assis. Dokuz Eylül University, Educational Faculty, Guidance and Psychological Counseling Department tarik@post.com

1. Giriş

Sosyal anksiyete bozukluğu (sosyal fobi); sosyal ortamlarda, performans gerektiren durumlarda ya da genel olarak insan ilişkilerinde yaşanan doğal kaygının ötesinde yaşanan bir korku ve kaygı durumudur. Sosyal anksiyete bozukluğu ayrı bir klinik kavram olarak ilk kez DSM-III'te yer alarak; başkaları tarafından değerlendirileceği, birden çok durumdan sürekli korkma, aşağılanacağı, utanç duyacağı ya da rezil olacağı biçimde davranabileceğinden korkma durumu olarak tanımlanmıştır (Dilbaz, 2000). DSM-IV'te ise sosyal ortamlarda ya da performans gerektiren durumlarda veya yabancı insanlar önünde ortaya çıkan belirgin ve inatçı korku olarak tanımlanmıştır (APA, 2000). Sosyal fobinin etiyojisini açıklamaya yönelik teorilere göre, sosyal fobi genetik ve çevre faktörlerinin kombinasyonu sonucu ortaya çıkmaktadır (Rosenbaum ve ark. 1994). Birçok sosyal, bilişsel ve biyolojik faktör sosyal fobinin oluşmasında etkin rol oynamaktadır. Bu faktörlerin her biri birbiriyle ilişkili ve etkileşim halindedir. Bundan dolayı sosyal fobinin etiyojisini tek bir etkenle açıklamak mümkün değildir.

Sosyal fobiyi bilişsel açıdan ele alan kuramların tamamı yaşanan kaygı ve korkunun arka planında olumsuz düşüncelerin ve işlevsel olmayan bilişsel şemaların olduğunu ileri sürmektedir. Sosyal fobik bireyler başka insanların önünde bir performans göstermeleri gerektiğinde, kendisini izleyen insanların beklentilerini karşılayamama, rezil olma, komik duruma düşme düşünceleriyle (söyleyeceklerimi unutup rezil olacağım, beceriksizin tekiyim, yetersizliğim yine ortaya çıkacak, çok sıkıcı biri olduğumu düşünecekler, kızaracağım ve terleyeceğim gibi) yoğun bir şekilde karşı karşıya kalmakta ve bu durumda yaşadıkları anksiyete düzeyini artırmaktadır (Doğan ve Sapmaz, 2008). Stopa ve Clark'ın (1993) sosyal fobideki bilişsel süreçleri araştırdıkları çalışma önemli bilgiler sağlamıştır. Bu çalışmada sosyal fobikler, obsesif-kompulsif bozukluk dışında anksiyete bozukluğu olan hastalar ve normal kontrollerle karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonuçları şöyle özetlenebilir (1) Sosyal fobik olgular, diğer anksiyete bozukluğu olan hastalar ve normal kontrollere göre kendilerini daha olumsuz değerlendirmektedirler. (2) Sosyal fobik olguların başkalarının kendilerini olumsuz biçimde değerlendirdikleri biçimindeki düşünceleri, sanılanın aksine diğer anksiyete bozukluğu olan hastalar ve normal kontrollerden farklı bulunmamıştır. Bu bulgu, sosyal fobiklerin düşüncelerinin başkalarının kendileriyle ilgili değerlendirmelerinden çok kendi kendilerini değerlendirmeleri üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Bu sosyal fobiyle ilgili daha önceki sayıtlara uymayan yeni bir bulgudur. (3) Gruplar arasında olumlu düşüncelerin sıklığı ve bu düşüncelere olan inançlarının gücü bakımından da fark bulunmamıştır. (4) Sosyal fobikler normal kontrollerden daha fazla olumsuz düşüncelere sahiptir ancak diğer anksiyete bozukluğu olan hastalarla sosyal fobiklerin olumsuz düşünce sıklığı ve bu olumsuz düşüncelerine olan inançlarının yoğunluğu açısından fark yoktur. (5) Sosyal fobikler kendilerinden fobik bir ortam hayal etmeleri istendiğinde, diğer anksiyete bozukluklu hastalar ve normal kontroller göre fobik ortamdaki davranışlarıyla ilgili daha az plan yapmakta ve daha sıklıkla kaçınma davranışı üzerine yoğunlaşmaktadırlar. (6) Sosyal fobikler kendi sosyal yeteneklerini diğer anksiyete bozukluğu olan hastalar ve herhangi bir ruh sağlığı olmayana normal bireylere göre çok daha sınırlı ve yetersiz olarak değerlendirmektedir. (7) Başkaları da sosyal fobiklerin sosyal yeteneklerini, diğer anksiyete bozukluğu olan hastalar ve normal bireylerin sosyal yeteneklerine göre daha yetersiz olarak değerlendirmektedirler. (8) Sosyal fobiklerin kendi sosyal yetenekleriyle ilgili değerlendirmeleri, başkalarının onların sosyal yetenekleriyle ilgili yaptıkları değerlendirmelerden de daha olumsuz olmaktadır (Akt. Özgüven ve Sungur, 1998).

Sosyal Düşünceler ve İnançlar Ölçeği (SDİÖ), Turner ve arkadaşları (2003) tarafından sosyal kaygıya neden olan olumsuz düşünceleri ve bilişsel süreçleri ortaya koymak üzere geliştirilmiştir. Bu çalışmada SDİÖ' nün sağlıklı örnekleme Türkçe uyarlaması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Türk kültüründe kullanılmak üzere konu ile ilgili bir ölçeğin olmaması, her bireyin ait olduğu kültürün tutumları ve tepkilerini sergileme eğiliminde olması başka bir kültürde geliştirilen ölçme araçlarının hedef kültürde tekrardan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasını zorunlu olması (Guilemin, 1995) gibi gerçekler bu araştırma için motivasyon kaynağı olmuştur. Ölçeğin Türkçe versiyonunun İngilizce özgün ölçek ile benzer bir geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısına sahip olduğu varsayımı sınıanmıştır.

2. Yöntem

2.1. Çalışma grubu

Sosyal inançlar ve değerler ölçeğinin Türk kültürü için yürütülen uyarlama çalışması 2008-2009 öğretim yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesiyle (n=289, %54,33) ve Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesine (n=243, %45,68) devam eden toplamda 532 katılımcı (kadın n=343, %64,48, erkek n=188, %35,52) üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma katılımcıları psikolojik danışma ve rehberlik (n= 137, %25,76), fen bilgisi öğretmenliği (n= 104, %19,54), sınıf öğretmenliği (n= 112, %21,05), bilgisayar öğretimi ve teknolojileri öğretmenliği (n= 22, %4,14), matematik öğretmenliği (n= 121, %22,75) ve İngilizce öğretmenliğinde (n= 35, %6,76) öğretim gören birinci (n=101, %18,99), ikinci (n= 354, %74,07) ve üçüncü sınıf (n= 76, %6,94) öğrencilerinden oluşmaktadır.

2.2. Kullanılan ölçme araçları

2.2.1. Sosyal Düşünceler ve İnançlar Ölçeği (SDİÖ)

Sosyal düşünceler ve inançlar ölçeği (The Social Thoughts and Beliefs Scale) Turner ve çalışma arkadaşları tarafından (2003) sosyal fobinin bilişsel boyutunu değerlendirmeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Turner ve arkadaşları ölçek geliştirme sürecini iki aşamalı bir çalışma üzerinden yürütmüştür. Birinci aşamada DSM-IV' ün (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) tanı ölçütleri ve benzer ölçeklere ilişkin maddeler temel alınarak sosyal fobiyi değerlendirdiği düşünülen maddeler araştırmacılar tarafından bir havuzda toplanmıştır. Havuzda toplanan maddeler Birleşik Devletlerde sosyal fobi üzerinde çalışan uzmanlara gönderilerek maddelerin sosyal fobiyi tanımlayıp tanımlamadığını değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlar ölçek maddelerini 4'lü derecelendirme yöntemiyle (1 hiç iyi tanımlamıyor, 2 çok az tanımlıyor, 3 ortalama düzeyde tanımlıyor ve 4 çok iyi tanımlıyor) değerlendirmiştir. Turner ve ark. (2003) uzmanların %50'sinden fazlasının sosyal fobiyi iyi derecede karakterize etmediğini belirttiği 14 maddeyi havuzdan çıkarmak üzere ayırmıştır. İkinci olarak Hotelling T^2 yöntemi kullanılarak post hoc analiz yapmışlar ve sosyal fobiyi ayırt etmediği belirlenen 9 madde daha havuzdan çıkarılmak üzere ayırmışlardır ($T^2= 1,98$, $p < ,05$, $\eta^2= ,638$). Son olarak maddeler arası ve madde toplam korelasyonları incelenmiş .20'den düşük değer aldığı belirlenen 2 madde daha havuzdan çıkarmak üzere ayırmışlardır. Üç farklı yöntem aracılığıyla ayrılan maddelerin bir kaçının da aynı olması sonucunda toplamda uzmanlara gönderilen 45 maddeden 20'si geriye kalmıştır. Ayrıca uzmanların eklenmesini istediği bir maddeyi de ekleyen araştırmacılar toplamda 21 maddeden oluşan ham ölçme aracı elde etmişlerdir.

Turner ve ark. (2003) elde ettikleri 21 maddeyi 300 yetişkin üzerinden (%8,3'ü cinsiyet belirtmemiş, geride kalanların %91,7'nin %50,2'si kadın, %49,8 erkek) elde ettikleri veriyi kullanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yürütmüştür. Ölçeğin yapı geçerliği çalışmaları sonucunda iki faktörlü çözümlenimin en iyi sonuçları verdiği raporlanmıştır. İki faktörlü modele göre açıklayıcı faktör analizi (AFA) de döndürme yapılmaksızın SDİÖ'nin Sosyal karşılaştırma (social comparison) olarak isimlendirilen birinci faktörü varyansın %56,6'sını, Sosyal yetersizlik (social ineptness) olarak isimlendirilen ikinci faktörünün varyansın %5,4'ünü açıkladığı bulmuştur. AFA' da yapılan döndürme işleminden sonra iki faktör toplamda varyansın %61,90'nını; sosyal karşılaştırma boyutunun varyansın %32,20'sini, sosyal yetersizlik boyutunun ise varyansın %29,80'nini açıkladığını bulmuşlardır. Turner ve arkadaşları (2003) iki faktörün birbirleriyle yüksek düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğu ($r = .85$) ayrıca sosyal karşılaştırma boyutunun toplamla ($r = .96$) ve sosyal yetersizlik boyutunun toplamla ($r = .96$) yüksek düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğunu raporlamışlardır.

Sosyal düşünceler ve inançlar ölçeğinin orijinal formunda geliştirme çalışmasında güvenilirlik çalışması Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları incelenerek yapılmıştır. Ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa katsayısının .96, sosyal karşılaştırma .95, sosyal yetersizliğin .93 olarak raporlaştırılmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik kısmi korelasyon tekniği kullanılarak incelenmiştir. Test tekrar test çalışması sonunda ilk ve son uygulamanın toplam puanları arasında üst düzeyde bir ilişki bulunurken ($r = .94, p < .05$), ölçeğin alt boyutlarından birincisi olan sosyal karşılaştırma boyutu ilk ve son uygulamasında ($r = .94, p < .05$) ve ikinci alt boyut olan sosyal yetersizlik boyutu ilk ve son uygulamasında da ($r = .93, p < .05$) üst düzeyde pozitif yönde ilişkilerin olduğu bulunmuştur (Turner ve diğ., 2003).

Turner ve ark. (2003) sosyal düşünceler ve inançlar ölçeğinin güvenilirlik çalışmasında son olarak sosyal fobili ($n = 84$), anksiyete sorunlu ($n = 126$) ve herhangi bir ruhsal sorunu olmayan normal bireyler olmak üzere ($n = 90$) üç gruba ölçeği uygulayarak gruplar arasındaki farkı kovaryans analizi (ANCOVA) yaparak incelemiştir. Scheffe analizi sonucunda sosyal fobili bireylerin ($\bar{x} = 52,4$) anksiyete sorunu olan bireylere ($\bar{x} = 52,4$) ve normal bireylere oranla ($\bar{x} = 52,4$) ölçekten daha yüksek puanlar almışlardır ($F_{2, 270} = 157, 43, p < .01, \eta^2 = .638$). Ölçeğin sosyal fobili bireylerde daha yüksek ortalamalara sahip olması ölçeğin sosyal fobiye ayırt etmede güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

2.2.2. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ)

İBÇÖ, Hamamcı ve Büyüköztürk (2003) tarafından geliştirilmiş 19 maddelik 5'li Likert tipi bir ölçektir. İBÇÖ ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ifade eden maddelerden oluşmaktadır. Ölçekte yakınlıktan kaçınma (8 madde), gerçekçi olmayan ilişki beklentisi (8 madde) ve gerçekçi olmayan ilişki tahmini (3 madde) olmak üzere üç alt boyut bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 95, en düşük puan 19'dur. Ölçekten alınan yüksek puan, bireylerin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalara sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlılık ve test tekrar test yöntemleriyle belirlenmiştir. 425 öğrenci ile yürütülen araştırmada ölçeğin tümü için hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .67'dir. Her bir alt boyut için hesaplanan güvenilirlik katsayıları birinci boyut için .73, ikinci boyut için .66 ve üçüncü boyut için .43'tür. Ölçeğin 92 öğrenciye iki hafta ara ile uygulanması sonucu elde edilen test tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .74 olarak bulunmuştur (Hamamcı, 2002; Hamamcı ve Büyüköztürk, 2003)

2.2.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Rosenberg tarafından 1965 yılında geliştirilmiştir. Ölçek çoktan seçmeli sorulardan yapılmış 12 alt kategoride toplam 63 sorudan oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan RBSÖ Benlik Saygısı Alt Ölçeği, 4'lü Likert tipi bir alt ölçek olup, envanterin ilk 10 maddesini kapsamaktadır. Yanıtlar, cevap anahtarının öngördüğü şekilde, tekli, ikili ya da üçlü gruplara ayrılarak puanlandığından, alt ölçek toplam puan yayılım genişliği 0-6 arasındadır. Toplamda, 0-1 puan alanlar "yüksek", 2-4 puan alanlar "orta" ve 5-6 puan alanlar "düşük" benlik saygısına sahip kişiler olarak nitelendirilir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında öncelikle dil geçerliği sağlanan ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik işlemleri, test-tekrar test güvenilirliğinde alt testler için elde edilen güvenilirlik katsayılarının .46-.89; Belirti Tarama Listesi'nin (SCL-90R) alt testleri ile yapılan ölçüt bağımlı geçerlik korelasyonlarının ise .45-.70 arasında değiştiğini göstermiştir. Ayrıca, normal ve psikiyatrik hasta gruplarından elde edilen ortalama benlik saygısı puanları, normal grup lehine anlamlılık taşımış ve bulgular kuramsal yapı geçerliğini desteklemiştir (Çörüş, 2001).

2.3. İşlem

Sosyal düşünceler ve inançlar ölçeğinin (SDİÖ) Türk kültürüne uyarlama çalışması, öncelikle ölçeğin geliştiricileri arasında olan Samuel B. Turner'dan ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının Türk kültüründe yapılabileceğine yönelik izin alınarak başlatılmıştır. Daha sonra ölçeğin kaynak dilden hedefe dile çeviri sürecine geçilmiştir. Kültürler arası ölçek uyarlama çalışmalarında uyarlanacak ölçeğin kaynak dilden hedef dile çevirisi uyarlama çalışmasının kilit noktasını oluşturmaktadır (Beaton, Bombardier, Guillemin ve Ferraz, 2000). Ayrıca ölçek maddelerini çevirecek kişilerin birbirinden bağımsız ve kaynak dile hakim kişiler olması gerekmektedir (Guillemin, 1995). Ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevirisi alan bilgisi ve İngilizce dil yeterliliği bulunan 3 öğretim elemanı, 3 öğretim üyesi olmak üzere 6 uzman tarafından birbirinden bağımsız bir şekilde yapılmıştır. Elde edilen 6 Türkçe formdan araştırmacılar tarafından tek bir Türkçe form oluşturulmuş ve çeviriye katılan uzmanlara tekrar İngilizceye çevrilmek üzere verilmiştir. Son olarak ikincil çeviri sonucunda elde edilen İngilizce form orijinal formdaki maddeler dil bilgisi, yapı ve anlam bütünlüğü açısından incelenmiştir. Her iki formun üst düzeyde birbirine benzediği görüldükten sonra ilk çeviri sırasında elde edilen Türkçe form psikoloji ve psikolojik danışma ve rehberlik alanında yüksek lisans veya doktora derecesi olan 14 uzmana anlam bütünlüğü açısından incelenmek üzere verilmiştir. Uzmanların çoğunluğunun anlamadığı dört madde yeniden ifade edilerek form 2 Türk Dili uzmanına incelenmek üzere verilmiştir. Türk dili uzmanlarının da olumlu görüşleriyle ölçeğin uygulama hazır, son hali ortaya çıkarılmıştır.

Kaynak dilden hedefe dile yönelik olarak yürütülen çeviri işlemlerinin sonrasında ölçeğin dilsel eşdeğerliği çalışmaları 3. sınıfa devam eden 35 İngilizce öğretmenliği öğrencisi üzerinde iki dilli desen yöntemiyle yürütülmüştür. Ölçeğin tümü ve alt boyutları için kaynak dil ve hedef dil arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ilişkiler olduğu gözlenerek uyarlama çalışmasının bir sonraki aşaması olan yapı geçerliliği çalışmasına geçilmiştir. SDİÖ'nün yapı geçerliği çalışması doğrulayıcı faktör analizinde (confirmatory factor analysis) çoklu benzerlik tahmini yöntemi (Maximum Likelihood Estimation Method) kullanılarak yürütülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi verinin ölçme modeliyle uyumunu test etmede (Graham, Guthrie ve Thompson, 2003) ve ölçek geliştirme veya uyarlama çalışmalarında sıklıkla kullanılan istatistiksel bir yöntemdir (Levine, Hullet, Mitchell Turner ve Knight Lapinski, 2006). Bunun bir nedeni de geleneksel Açıklayıcı Faktör analizinin uyarlama çalışmaları sırasında orijinal formdan faktör yapılarını kontrol etmede yetersiz olmasıdır

(Watkins, 1989). Bu çalışmada doğrulayıcı faktör analizi için incelenen varsayımsal ölçütler olarak normal dağılım, doğrusallık, aykırı değerlerin çıkarılması, boş değerlerin belirlenmesi gibi gereklilikler incelenirken ayrıca uyum iyiliği indekslerinin (goodness of fit indexes) de yeterli düzeyde değerlere sahip olup olmadıkları incelenmiştir (Schumacker ve Lomax, 2004; Field, 2005; Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham, 2006; Tabachnick ve Fidell, 2008). Kline (2005) DFA’da katılımcı büyüklüğünün her parametre için 10’la çarpılması gerektiğini belirtmektedir. Bu araştırma için toplanan veriye ilişkin katılımcı sayısının (n= 532) istenen oranı (21x10= 210) yeterli düzeyde karşılamaktadır. Eksik veri analizinde her madde için gözlenen eksik verinin %5’in altında olduğu gözlenmiştir. Araştırma verinin tüm maddelerde normal dağılım gösterdiği (Kolmogorov Smirnov $p > ,050$) ve veri de aykırı değerlerin olmadığı bulunmuştur. Varsayımsal ölçütlerin yeterli düzeylerde karşılandığı gözlenerek yapı geçerliği çalışması yapılmıştır. SDİÖ’ nün yapı geçerliliği çalışmalarından sonra güvenilirlik düzeyi iç tutarlılık ve test tekrar test tutarlılığı yöntemleri aracılığıyla incelenmiştir. Ayrıca ölçeğin madde analizi incelemesi ise madde toplam korelasyonları incelenerek alt/üst %27’lik grupların ortalamaları arasındaki farkların anlamlılık düzeylerine bakılarak sınanmıştır (Büyüköztürk, 2007). Ayrıca daha sonraki araştırmalara ölçüt olabilmesi için araştırma katılımcılarının SDİÖ’ nün toplam puan ve alt boyutlarındaki puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. SDİÖ’ nün Türkçeye uyarlanması çalışmalarında kullanılan tüm istatistiksel analizler SPSS 15 ve LISREL 8.72 programları kullanılarak yapılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Dilsel Eşdeğerlik

Psikolojik nitelik taşıyan bir ölçme aracının bir kültürden başka bir kültüre yapılan uyarlama çalışmalarında bu ölçme aracının çevirisinin ciddi bir sorun olduğu, çevrilen ölçme aracındaki maddelerin orijinal formdaki maddeleri yeterli düzeyde temsil etmesi gerektiği belirtilmektedir (Deniz, 2007). Bu amaçla SDİÖ’ nin dilsel eşdeğerlik çalışmaları iki dilli grup deseni benimsenerek Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalı 3. sınıfına devam eden 35 öğrenci üzerinde yürütülmüştür (kadın n= 26, erkek n= 9). Tablo 1’de Türkçe ve orijinal dil olan İngilizce formlar arasındaki ilişki düzeyi görülmektedir.

Tablo 1- Sosyal Düşünceler ve İnançlar Ölçeği Dilsel Eşdeğerlik Bulguları

Faktör	Uygulama	\bar{x}	ss	r
Sosyal karşılaştırma	Türkçe form	21,11	5,41	.89*
	İngilizce form	20,20	5,85	
Sosyal yetersizlik	Türkçe form	22,80	5,89	.89*
	İngilizce form	21,23	6,14	
Toplam puan	Türkçe form	43,91	10,66	.92*
	İngilizce form	41,43	11,46	

* $p < ,001$

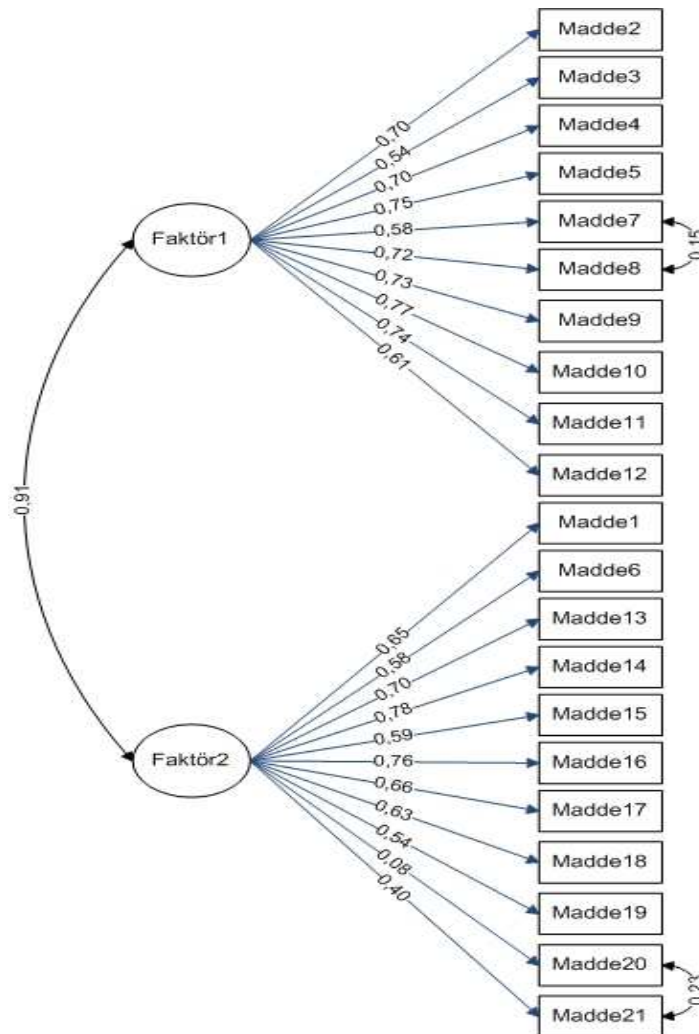
Ölçeğin Türkçe ve İngilizce formuna ilişkin dilsel eşdeğerlilik bulgularına göre sosyal düşünceler ve inançlar ölçeğinin alt ölçekleri olan sosyal karşılaştırma ($r = .89$) ve sosyal yetersizlik ($r = .89$) boyutlarıyla ölçeğin toplam puanında ($r = .92$) pozitif yönde yüksek düzeyde ilişkilerin olduğu gözlenmiştir. Bu üst düzey ilişkiler doğrultusunda ölçeğin hedef formunun kaynak formunu temsil etmede yeterli olduğu kabul edilerek yapı geçerliği çalışmasına geçilmiştir.

3.2. Yapı geçerliği

SDİÖ' nün yapı geçerliği çalışmasında Doğrulayıcı Faktör Analizinde Çoklu Benzerlik Tahmini Yöntemi (Maximum Likelihood Estimation Method) kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA); SDİÖ' nün DFA çalışmasının ilk bölümünde birinci veya ikinci düzey DFA' ya uygunluğu sınanmıştır. Ölçeğin alt boyutları arasında üst düzey bir ilişkinin olduğu gözlenerek birinci düzey DFA yapılması kararlaştırılmıştır. Yapılan birinci düzey DFA sonucunda modifikasyon önerileri incelendiğinde Madde7 ve Madde 8, Madde20 ve Madde 21'e ait hataların modelin ki kare değerini önemli oranda düşürdüğü gözlenmiştir. İlgili maddelerin ifadeleri incelendiğinde ikişerli madde ifadelerinin birbirine anlamca yakın oldukları gözlenerek maddelere ait hatalar ilişkilendirilmiştir. Modelin uygunluğu ilk olarak ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranının 5'ten küçük olması kriteriyle sınanmıştır (Schumacker ve Lomax, 2004; Kline, 2005; Meyers, Gamst ve Guarino, 2006). Model için ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı (872,99/186) 4,70 olarak hesaplanmıştır. SDİÖ' nün birinci düzey (first order) DFA sonuçları Şekil 1'de sunulmuştur (Faktör 1= Sosyal Karşılaştırma, Faktör 2= Sosyal Yetersizlik).

Şekil 1- Sosyal düşünceler ve inançlar ölçeği birinci düzey DFA



Doğan, T.& Totan, T. (2010). Sosyal fobide bilişsel süreçleri değerlendirmeye yönelik yeni bir ölçme aracı: Sosyal düşünceler ve inançlar ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

DFA’nde bir sonraki aşamada model için önemli olan diğer uyum iyiliği indeksleri incelenmiştir. Bu araştırmanın yapı geçerliği için yürütülen DFA çalışmasında sıklıkla kullanılması önerilen (Schumacker ve Lomax, 2004; Meyers, Gamst ve Guarino, 2006; Şimşek, 2007); ki kare uyum testi (chi-square goodness), uyum iyiliği indeksi (goodness of fit index, GFI), standartlaştırılmış uyum indeksi (normed fit index, NFI),görel uyum indeksi (relative fit index, RFI), orantılı uyum indeksi (comparative fit index, CFI), ortalama hataların karekökü (root mean square residuals, RMR), fazlalık uyum indeksi (incremental fit index, IFI), ve yaklaşık hataların ortalama karekökü (root mean square error of approximation, RMSEA) indeksleri kullanılmıştır. Bu uyum iyiliği indekslerinden GFI, NFI, RFI, CFI ve IFI indekslerinin .90’dan büyük değerlerde olmasının, RMSEA’nın ise ,08’den küçük değerlerde olmasının yeterli olduğu belirtilmektedir (Schumacker ve Lomax, 2004; Kline, 2005; Hair ve diğerleri, 2006; Şimşek, 2007; Tabachnick ve Fidell, 2008).

Tablo 2- DFA modelinin uyum iyiliği indeksleri

χ^2	sd	GFI	NFI	RFI	CFI	RMR	IFI	RMSEA
872,99	186	0,91	0,95	0,94	0,96	0,058	0,96	0,063

Araştırmanın DFA modeline ilişkin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde GFI, NFI, RFI, CFI ve IFI indekslerinin .90’dan, RMSEA’nın ise .08’den küçük olduğu bulunmuştur. Ayrıca modeldeki maddelere ilişkin ağırlıkların Sosyal Karşılaştırma ve Sosyal Yetersizlik boyutları içinde sıfırdan büyük pozitif yönde değerlere ($\lambda = .78-.08$) sahip olduğu görülmektedir. Sonuç olarak SDİÖ’ nün iki faktörlü modelle açıklanabileceğine karar verilmiştir.

2.3.3 Ölçüt ölçek geçerliği

SDİÖ’ nün ölçüt ölçek geçerliğini ortaya koymak üzere İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBCÖ) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3- SDİÖ’nin ölçüt ölçek geçerliği bulguları

	Yakınlıktan Kaçınma	Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi	Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini	İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar	Rosenberg Benlik Saygısı
Sosyal karşılaştırma	.20*	.32*	.10*	.23*	.49*
Sosyal yetersizlik	.23*	.39*	.09*	.30*	.51*
Toplam	.29*	.36*	.14*	.29*	.52*

* $p < ,010$

Tablo 3 incelendiğinde Sosyal Karşılaştırma, Sosyal Yetersizlik ve SDİÖ’nin toplamının İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ölçeği ve tüm alt boyutlarıyla düşük Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğiyle de orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur ($p < ,010$).

3.3. Güvenirlik

SDİÖ'nin güvenilirlik çalışması Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve test tekrar test yöntemi kullanılarak incelenmiştir. SDİÖ'nün Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı Sosyal karşılaştırma boyutu için .88 , Sosyal yetersizlik boyutu için .77 ve toplamı için de .90 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test güvenilirliğini sınamak amacıyla ölçek iki hafta ara ile 36 kişilik öğrenci grubuna uygulanmıştır. İki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı ölçeğin tümü için .88 ($p < .000$), Sosyal Karşılaştırma alt boyutu için .81 ($p < .000$) ve Sosyal Yetersizlik alt boyutu için .77 ($p < .000$) olarak bulunmuştur. Bir zaman örnekleme modeli olan bu yöntemde iki uygulamadan elde edilen sonuçlar arasındaki korelasyon katsayısı test tekrar test güvenilirlik katsayısını vermektedir. Literatürde, bir ölçeğin zamana göre değişmez olduğunu saptamak üzere hesaplanan korelasyon katsayısının pozitif ve yüksek olmasının yanında ölçekler için bu değer en az .70 olması istenmektedir (Tavşancıl, 2002). Buna göre SDİÖ'nün test tekrar test güvenilirlik katsayısının yeterli olduğu söylenebilir.

3.4. Madde Analizi

SDİÖ'nün madde analizleri düzeltilmiş madde toplam korelasyonları ve alt/üst %27'lik grupların madde puanları arasındaki farkların anlamlılık düzeyleri aracılığıyla incelenmiştir. Ölçeğin madde toplam korelasyonlarının .11 - .66 arasında bulunmuştur. %27'lik alt-üst grup madde puanlarındaki farkların t değerlerinin 6,503 ($p < .000$) ile 18,064 ($p < .000$) arasında anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur $t(sd= 285)$. Ölçeğe ilişkin için madde analizi sonuçları tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3- Sosyal karşılaştırma ve sosyal yetersizlik boyutlarının madde toplam korelasyonları ve %27 alt-üst grup farkına ilişkin t testi değerleri

Madde no	Madde toplam korelasyonu ¹	t (Alt %27-Üst%27) ²
Madde1	.575	14,042*
Madde2	.602	10,714*
Madde3	.483	10,945*
Madde4	.602	12,232*
Madde5	.589	12,100*
Madde6	.528	13,556*
Madde7	.514	8,866*
Madde8	.635	11,080*
Madde9	.630	11,928*
Madde10	.667	11,879*
Madde11	.653	13,219*
Madde12	.529	9,747*
Madde13	.578	12,881*
Madde14	.661	18,064*
Madde15	.506	17,838*
Madde16	.634	16,991*
Madde17	.562	13,928*
Madde18	.479	11,713*
Madde19	.436	12,633*
Madde20	.110	6,168*
Madde21	.240	6,503*

¹n= 531, ²n₁=n₂= 143, sd= 285, * $p < .050$

3.5. SDİÖ' nün Cinsiyet Farklılıklar Açısından İncelenmesi

SDİÖ' nün toplam puanıyla iki alt ölçeği puan ortalamaları bayan ve erkek katılımcılar için farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem için *t*-testi analizi (Independent samples *t*-test) kullanılarak incelenmiştir. Bu inceleme de ileri de SDİÖ'ni kullanacak araştırmacılara ortalama puanlarını sağlıklı örneklem üzerinden karşılaştırma olanağı sağlanması amaçlanmıştır. Öncelikle *t*-testinin varsayımsal kriteri olan normallik varsayımı ölçeğin iki alt boyutu ve toplamında sınanmıştır (Green ve Salkind, 2008). Katılımcılardan elde edilen veride cinsiyete göre alt boyutların ve ölçeğin toplamının normal dağılım gösterdiği gözlenerek veri analize alınmıştır (Kolmogorov Smirnov $p > ,050$). Bağımsız örneklem için *t*-testi analizi sonuçları tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4- SDİÖ'nin toplam puanın ve alt boyutlarının ortalama puanlarının cinsiyete göre *t*-testi sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss.	<i>t</i>	sd	<i>p</i>	η^2
Sosyal karşılaştırma	Kadın	343	20,57	6,23	2,400	529	,017*	0,11
	Erkek	188	22,03	7,47				
Sosyal yetersizlik	Kadın	343	23,03	5,75	1,539	529	,124	-
	Erkek	188	23,87	6,43				
Toplam	Kadın	343	43,60	11,07	2,146	529	,032*	0,01
	Erkek	188	45,90	13,01				

* $p < ,050$

Elde edilen sonuçlara göre kadınların sosyal karşılaştırma düzeylerinin ($\bar{x}= 20,57$) erkeklerin sosyal karşılaştırma düzeylerinden ($\bar{x}= 22,03$) anlamlı oranda düşük olduğu bulunmuştur ($t_{529}= 2,400$, $p= ,017$). Bu farklılığa ilişkin etki büyüklüğü incelendiğinde varyansın %11'i cinsiyete bağlı değişme gösterdiği görülmektedir. Bu etki büyüklüğü düzeyi orta düzeyde kabul edilebilir. Katılımcıların sosyal yetersizlik düzeylerinde cinsiyete göre herhangi bir anlamlı farklılık bulunamamıştır ($t_{529}= 1,539$, $p= ,124$). Son olarak SDİÖ' nün toplam puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği hesaplanmıştır. Bu sonuca göre erkeklerin ölçekten aldıkları ortalama puan ($\bar{x}= 45,90$) kadınların ölçek ortalama puanlarına oranla ($\bar{x}= 43,60$) anlamlı düzeyde daha yüksektir ($t_{529}= 2,146$, $p= ,032$). Ancak etki büyüklüğü göstermektedir ki SDİÖ' nün toplam puanındaki farklılığın sadece %1'nin cinsiyete bağlı farklılık göstermektedir. Bu etki büyüklüğü düzeyi oldukça düşüktür.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada Turner ve ark. (2003) tarafından sosyal fobide bilişsel yapıyı değerlendirmeye yönelik olarak geliştirilen Sosyal Düşünceler ve İnançlar Ölçeği'nin Türkçeye uyarlaması ve Türk üniversite öğrencilerinden oluşan sağlıklı bir örnekleme psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. SDİÖ' nün dilsel eşdeğerliğini ortaya koymak üzere ölçeğin özgün ve çeviri formu 35 İngilizce öğretmenliği öğrencisine uygulanmıştır. İki uygulama arasındaki korelasyonlar ölçeğin tümü için .92, sosyal karşılaştırma alt boyutu için .89 ve sosyal yetersizlik alt boyutu için .89 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin Türkçe formunun orijinal formula ileri düzeyde benzeştiğini ve dilsel eşdeğerlik bakımından yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

SDİÖ'nin psikometrik özelliklerinin incelenmesi ölçeğin yapı geçerliğine doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yöntemi kullanılarak sınanmasıyla başlamıştır. Özgün formun faktör yapısının Türk üniversite öğrencilerinden oluşan örnekleme doğrulanıp doğrulanmayacağını

belirlemek üzere yapılan DFA sonucu modelin yeterli düzeyde uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan DFA'da elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve Minimum Ki-kare değerinin ($\chi^2 = 872,99$, $n = 532$, $p = 0.01$) anlamlı olduğu görülmüştür. Her ne kadar DFA'da ki-kare testinin anlamlı çıkmaması beklesen de büyük örneklemede ki-kare testinin anlamlı çıkma eğilimi göstermesinden dolayı ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranın 5'den küçük olmasının gereken yeterliliği gösterdiği belirtilmektedir (Şimşek, 2007). Uyum indeksi değerleri ise RMSEA= 0.063, NFI= 0.95, CFI= 0.96, IFI= 0.96, RFI= 0.94, GFI= 0.91 olarak bulunmuştur. Bu uyum indeksi değerleri modelin yeterlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

SDİÖ' nün ölçüt ölçek geçerliğini ortaya koymak üzere Hamamcı ve Büyüköztürk (2003) tarafından geliştirilen İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ) ve Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) ile korelasyonuna bakılmıştır. Buna göre SDİÖ ile İBÇÖ arasında .29, SDİÖ ile RBSÖ arasında ise .52 korelasyon bulunmuştur. SDİÖ' nün Sosyal Karşılaştırma alt boyutu ile RBSÖ arasında .49, İBÇÖ ile ise .23 korelasyon bulunmuştur. Sosyal Yetersizlik alt boyutu ile RBSÖ arasında ise .51 ve İBÇÖ ile de .30 korelasyon bulunmuştur. İBÇÖ insan ilişkileri ile ilgili bilişsel çarpıtmaları ölçmeye yönelik bir ölçektir. Elde edilen sonuçlara göre SDİÖ ile İBÇÖ arasındaki pozitif yöndeki korelasyon ölçüt ölçek geçerliği açısından anlamlıdır. Benlik saygısını ölçmeye yönelik olan RBSÖ ile SDİÖ arasındaki orta düzeydeki korelasyon ise benlik saygısı düşük olan bireylerin, sosyal kaygıya neden olabilecek sosyal düşünce ve inançlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

SDİÖ'nin güvenilirliği iç tutarlık ve test tekrar test olmak üzere iki farklı yöntemle incelenmiştir. Ayrıca SDİÖ' nün madde ayırt ediciliğini ve maddelerin toplam puanı yordama derecesini ortaya koymak üzere madde analizi ve %27'lik alt-üst grup karşılaştırmaları yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemeye yönelik olarak hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı Sosyal Karşılaştırma alt boyutu için .87, sosyal yetersizlik alt boyutu için .77 ve ölçeğin bütünü için .90 bulunmuştur. Test tekrar test sonucu elde edilen güvenilirlik katsayısı ise ölçeğin tümü için .88, Sosyal Karşılaştırma alt boyutu için .81 ve Sosyal Yetersizlik alt boyutu için .77 olarak bulunmuştur. Madde analizi sonuçlarına göre ise düzeltilmiş madde toplam korelasyonuna yönelik sonuçların 43 ile .68 arasında değiştiği görülmektedir. Madde toplam korelasyonunun yorumlanmasında değeri .30 ve üzerinde olan maddelerin ölçülecek özelliği ayırt etme açısından yeterli kabul edildiği (Büyüköztürk, 2007) göz önüne alınırsa, ölçeğe ilişkin madde toplam korelasyonlarının tutarlılığının yeterli olduğu söylenebilir. Ölçekle ilgili % 27'lik alt-üst grupların madde puanlarının karşılaştırılmasında ise *t*-testi kullanılmıştır. % 27'lik alt ve üst grupların madde puanlarındaki farklara ilişkin *t* değerlerinin ise 6.50 ($p < .000$) ile 21,42 ($p < .000$) arasında değiştiği görülmüştür. SDİÖ'nin güvenilirliğini belirlemeye yönelik olarak elde edilen bulgular ölçeğin yeterli düzeyde güvenilir olduğunu ortaya koymuştur.

SDİÖ ile ilgili cinsiyet değişkeni açısından yapılan karşılaştırmada Sosyal Karşılaştırma alt boyutundan alınan puanlara göre kadınların puanlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal yetersizlik alt boyutuna göre ise cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ölçekten alınan toplam puan açısından ise yine erkeklerin puan ortalaması ($\bar{x} = 45,90$), kadınların puan ortalamalarına göre ($\bar{x} = 43,60$) daha yüksektir. Cinsiyet değişkeni açısından ortaya çıkan bu sonuçlara göre erkeklerin sosyal kaygıya neden olabilecek sosyal düşünce ve inançlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak SDİÖ' nün Türk üniversite öğrencilerinden oluşan örneklemede gerçekleştirilen geçerlik ve güvenilirlik çalışması, ölçeğin yeterli psikometrik özelliklere sahip

Doğan, T.& Totan, T. (2010). Sosyal fobide bilişsel süreçleri değerlendirmeye yönelik yeni bir ölçme aracı: Sosyal düşünceler ve inançlar ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada ölçeğin sağlıklı bir örnekleme geçerlik ve güvenilirliği incelenmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda ölçeğin klinik örnekleme psikometrik özelliklerinin incelenmesi yerinde olacaktır. Ayrıca bu araştırmada SDİÖ'nin RBSÖ ve İBÇÖ ile ilişkisine bakılmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda SDİÖ ile geçerlik güvenilirliği belirlenmiş, klinik değerlendirmede kullanılan sosyal fobi, depresyon ve diğer anksiyete bozuklukları ile ilgili ölçeklerle de ilişkisine bakılması önerilebilir. SDİÖ uygulanması ve değerlendirmesi kolay, pratik bir ölçektir. Sosyal fobi ile ilgili risk gruplarının belirlenmesinde, sosyal fobiye yönelik bilişsel değerlendirmelerde ya da psikoterapi uygulamalarının yönlendirilmesinde kullanılabilir.

Kaynaklar

- American Psychiatric Association (APA). (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-IV-TR)*, (4. Baskı). Washington: American Psychiatric Association.
- Beaton, D. E., Bombardier, C., Guillemin, F. ve Ferraz, M. B. (2000). Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. *Spine*, 25(24), 3186-3191.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. İstatistiki Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorumu*. (8. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çörüş, G. (2001). *Son ergenlikte öz-değeri etkileyen ailesel değişkenler: Bilişsel Kuram Açısından Bir Değerlendirme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adölesanlarda Benlik Saygısı*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- Deniz, K. Z. (2007). Psikolojik ölçme aracı uyarılama. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*, 40(1), 1-16.
- Dilbaz, N. (2000). Sosyal anksiyete bozukluğu: tanı, epidemiyoloji, etiyoloji, klinik ve ayırıcı tanı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2, 3-21.
- Doğan, T. ve Sapmaz, F. (2008). Sosyal Anksiyete Bozukluğunun (Sosyal Fobi) Doğası: Bir Gözden Geçirme. *17. Eğitim Bilimleri Kongresi*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sakarya.
- Field, A. (2005). *Discovering Statistics Using SPSS*. Londra: Sage Publications .
- Graham, J. M., Guthrie, A. C. ve Thompson, B. (2003). Consequences of Not Interpreting Structure Coefficients in Published CFA Research: A Reminder. *Structural Equation Modeling*, 10(1), 142-153.
- Green, S. B. ve Salkind, N. J. (2008). *Using SPSS for Windows and Macintosh. Analyzing and Understanding Data*. (5. Baskı). New Jersey: Pearson, Prentice Hall.
- Guillemin, F. (1995). Cross-Cultural Adaptation And Validation Of Health-Status Measures, *Scandinavian Journal of Rheumatology*, 24(2), 61-63.
- Hair, J. F., Black, B., Babin, B., Anderson, R. E., ve Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Hamamcı, Z. (2002). *Bilişsel Davranışçı Yaklaşımla Bütünleştirilmiş Psikodrama Uygulamasının Kişilerarası İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Temel İnançlar Üzerine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hamamcı, Z. ve Büyüköztürk, Ş. (2003). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ölçeği: Ölçeğin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (25), 107-111.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of Structural Equations Modeling*. New York: Guilford.
- Meyers, L. S., Gamst, G. ve Guarino, A.J. (2006). *Applied Multivariate Research. Design and Interpretation*. California: Sage Publication inc.
- Levine, T., Hullett, C. R., Mitchell Turner, M. Knight Lapinski, M. (2006). The Desirability of Using Confirmatory Factor Analysis on Published Scales. *Communication Research Reports*, 23(4), 309-314.

Doğan, T.& Totan, T. (2010). Sosyal fobide bilişsel süreçleri değerlendirmeye yönelik yeni bir ölçme aracı: Sosyal düşünceler ve inançlar ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

- Oğuzlar, A. (2003). Veri ön işleme. *Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21, 67-76.
- Özgülven, H. D. ve Sungur, M. D. (1998). Sosyal fobi, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 9(2), 128-138.
- Rosenbaum, J. F., Beidermen, J., Pollock, R. A., Hirshfeld, D. R. (1994). The etiology of social phobia. *Journal of Clinical Psychiatry*, 55, 10-16.
- Schumacker, R. E., ve Lomax, R. G. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Ass.
- Şimşek, Ö. F. (2008). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5. Baskı). Boston: Allyn and Bacon.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS'le Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Turner, S. M., Johnson, M. R., Beidel, D. C., Heiser, N.A. ve Lydiard, R. B. (2003). The social thoughts and beliefs scale: a new inventory for assessing cognitions in social phobia. *Psychological Assessment*, 15(3), 384-391.
- Watkins, D. (1989). The Role of Confirmatory Factor Analysis in Cross-Cultural Research. *International Journal of Psychology*, 24, 685-701.

SOSYAL DÜŞÜNCELER VE İNANÇLAR ÖLÇEĞİ

		Hiç Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Tamamen Uygun
1	Sosyal ortamlarda diğer insanlara beceriksiz görünürüm.					
2	Bir grup içindeyken düşündüklerimi söylemeye çekinirim.					
3	Diğer insanlar benden daha zekiymiş gibi hissedirim.					
4	Diğer insanlarla birlikteyken kendimi savunma konusunda iyi değilimdir.					
5	Diğer insanlarla etkileşime girmekten korkarım.					
6	Diğer insanlarla birlikteyken kendimi çekici hissetmem.					
7	Asla bir topluluk karşısında konuşma yapamam.					
8	Diğer insanlar sosyal ortamlarda benden daha rahattır.					
9	Diğer insanlar sosyal olarak benden daha yeteneklidir					
10	Ne yaparsam yapayım sosyal ortamlarda daima rahatsız olacağım.					
11	Sosyal ortamlarda konuşurken beynim bomboş gibi olur.					
12	Havadan sudan konuşmaları beceremiyorum.					
13	Diğer insanlar benimle beraberken sıkılırlar.					
14	Bir grupta konuşurken, insanların benim söylediklerimi aptalca bulacaklarını düşünürüm.					
15	Etkilendiğim birisiyle beraberken muhtemelen panik olur, kendimi utandıracak şeyler yaparım.					
16	Başkalarıyla birlikteyken nasıl davranacağımı bilemem.					
17	Sosyal ortamlarda bir şeyler yanlış gittiğinde sorunu düzeltemem.					
18	Diğer insanlarla birlikteyken onlar genellikle çok zeki olmadığımı düşünürler.					
19	Diğer insanlar güldüğünde sanki bana gülüyorlarmış gibi hissedirim					
20	Ben gerginken insanlar kolaylıkla bunu fark edebilirler.					
21	Eğer bir konuşma sırasında sessizlik olursa, yanlış bir şeyler yaptığım hissine kapılırım.					

Ek: 1

Extended Abstract

Introduction

Social phobia is defined in DSM-IV as a “marked and persistent fear of one or more social or performance situations in which the person is exposed to unfamiliar people to possible scrutiny by others” (APA, 2000). Cognitive theorists maintain that maladaptive cognitions play an important role in the formation and maintenance of social anxiety disorder. The Social Thoughts and Beliefs Scale (STABS), is developed for assessing cognitions in social phobia by Turner and et al. (2003). This scale consists of 21 items and two dimensions. First dimension is “social comparison” and second dimension is “social ineptness”. The purpose of this study was to adapt STABS in to Turkish. According to purpose, after the translation of scale from English to Turkish, the psychometric properties of scale are examined.

Method

STABS was administered 532 university students (343 female and 188 male) from Sakarya University and Dokuz Eylül University in Turkey. For the purpose of collecting the data, in addition to STABS, Rosenberg Self-esteem Scale-RSES (Rosenberg, 1965) and Interpersonal Cognitive Distortions Scale-ICDS (Hamamcı& Büyüköztürk, 2003) were used in the research. Reliability and validity analysis of the scale were analyzed by using SPSS 11.5 and LISREL 8.54. Test-retest, interconsistency and split-half methods were used for determination of reliability. For the validity study of the scale, confirmatory factor analyses and concurrent validity with RSES and ICDS were studied.

Results

The reliability of the STABS was calculated by internal consistency and test-retest reliability methods. Internal consistency (Cronbach alpha) reliability coefficient was .90 for the whole scale. On the other hand, internal consistency reliability coefficient was .88 for the “Social Comparison” and .77 for “Social Ineptness” subscales.

The STABS was administered to 36 university students twice with a 2-week interval and the reliability coefficient for the total score calculated by test-retest method was .88 for the whole test. Test reliability coefficient was .81 for the “Social Comparison” and .77 for “Social Ineptness” subscales. These results indicate that the TSIS is adequately reliable.

In this study, a confirmatory factor analysis (CFA) was conducted so as to demonstrate whether the factor structure of the original form would be confirmed in the Turkish sample. Fit indexes of the model that resulted from CFA conducted were examined and it was seen that Minimum Chi-Square value ($\chi^2=872,99$, $N=532$, $p=0.00$) was meaningful. Fit index values were found to be RMSEA=0.063, NFI=0.95, CFI=0.96, IFI=0.96, RFI=0.94 and GFI=0.91. These fit index values prove that the model is fit.

In this research, the Rosenberg Self-esteem Scale (RSES) and Interpersonal Cognitive Distortions Scale (ICDS) were used in order to identify the criterion validity of the STABS.

Doğan, T.& Totan, T. (2010). Sosyal fobide bilişsel süreçleri değerlendirmeye yönelik yeni bir ölçme aracı: Sosyal düşünceler ve inançlar ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Correlation coefficient was found .52 between the STABS and the RSES; .29 the STABS and ICDS.

Discussion

As a result, findings obtained regarding validity and reliability demonstrate that the social thoughts and beliefs scale is a valid and reliable instrument for measuring the level of social thoughts and beliefs. In other words, according to the obtained results, the Turkish form of the STABS has a high validity and reliability for measuring the level of social thoughts and beliefs.